

Protocol

Vermoeden kindermishandelingen huiselijk geweld

Inhoudsopgave

Definitie van kindermishandeling	3
Vormen van kindermishandeling	4
Protocol	6
Stap 1	7
De leerkracht heeft een vermoeden	8
• aanbevelingen stap 1	
Stap 2	9
De leerkracht bespreekt zijn onderbouwde vermoeden	
in een overleggroep en zo nodig overleg met	
• aanbevelingen stap 2	11
Stap 3	12
De uitvoering van het gemaakte plan van aanpak	13
• aanbevelingen stap 3	
Stap 4	14
Gesprek met ouders en/of leerling	15
• aanbevelingen stap 4	
Stap 5	16
De beslissing	17
• aanbevelingen stap 5	
Stap 6	18
Evaluatie	18
• aanbevelingen stap 6	
Stap 7	19
Nazorg; de leerkracht blijft het gedrag van de leerling	
nauwlettend volgen	
• aanbevelingen stap 7	19
De stap naar het pastoraat	21

Bijlagen

Bijlage 1. Leerling formulier observatie en informatie	22
Bijlage 2. Lichamelijke en gedragssignalen bij de mishandelde leerling	24
Bijlage 3. Tips voor het voeren van een gesprek met een leerling en met ouders	29
Bijlage 4. Interne afspraken	33
Bijlage 5. Relevante websites en aanbevolen literatuur	3

Definitie van kindermishandeling

In dit protocol wordt de volgende definitie gehanteerd:

Onder kindermishandeling wordt verstaan:

- *elke vorm van, voor de minderjarige, bedreigende of gewelddadige interactie van fysieke, psychische of seksuele aard,*
- *die de ouders of andere personen ten opzichte van wie de minderjarige in een relatie van afhankelijkheid of onvrijheid staat, actief of passief opdringen,*
- *waardoor ernstige schade wordt of dreigt te worden berokkend aan de minderjarige, in de vorm van fysiek of psychisch letsel. Deze definitie is opgenomen in de Wet op de Jeugdzorg (zie ook www.nji.nl).*

In deze definitie zijn zowel de actieve vorm van kindermishandeling als de passieve vorm (kinderverwaarlozing) opgenomen.

Onder kindermishandeling wordt ook verstaan het als kind getuige zijn van huiselijk geweld tussen andere huisgenoten.

Ook de volgende vormen vallen onder kindermishandeling en/of huiselijk geweld: seksueel geweld, genitale verminking, eengerelateerd geweld, ouderenmishandeling. Omdat vooral deze laatste vormen hoofdzakelijk buiten het blikveld van het PO vallen, wordt er in dit protocol niet verder op ingegaan. Het vraagt ook specifieke kennis en vaardigheden en het is verstandig om bij signalen die mogelijkwijs kunnen duiden op zo'n specifieke vorm van geweld, meteen een beroep te doen op externe expertise.

In de praktijk komen in een gezin waarin een of meerder e kinderen mishandeld worden, vaak meerdere vormen tegelijk voor.

Soms zijn leerkrachten voor leerlingen of hun ouders de vertrouwenspersonen om te kunnen praten over de situatie waarin ze verkeren. Zeker daar waar leerkrachten oog hebben voor en open staan voor problemen van leerlingen.

Huiselijk geweld en kindermishandeling door beroepskrachten valt niet onder het bereik van dit protocol. Als kindermishandeling op school zelf vermoed wordt (bijvoorbeeld als ouders een leerkracht hiervan verdenken), is het voor hen en voor de leerling mogelijk om dit via een vertrouwenspersoon van de school en in het uiterste geval via de klachtencommissie aan de orde te stellen. Het adres van de vertrouwenspersoon en van de klachtencommissie wordt in iedere schoolgids vermeld.

De leerling waar de contacten mee zijn, zal niet altijd het slachtoffer of getuige zijn van de kindermishandeling, of het huiselijk geweld. Het is ook mogelijk dat de leerling betrokken is als vermoedelijke dader van het huiselijk geweld of de kindermishandeling.

Vormen van kindermishandeling

Lichamelijke mishandeling

- Herhaaldelijk en met zekere regelmaat lichamenlijk letsel toebrengen;
- Het mishandelende gedrag van de ouder(s) is vast onderdeel van de opvoeding geworden of van de omgang van anderen met het kind.
- Een bijzondere vorm van lichamelijke kindermishandeling is het shaken baby-syndroom, waarbij een baby zo hard door elkaar geschud wordt dat hij daar een reeks van klachten aan overhoudt. Een andere bijzondere vorm is het Münchhausen-by-proxy-syndroom, waarbij ouders, meestal moeders, hun kind opzettelijk ziek maken of beweren dat het ziek is.

Vrouwelijke genitale verminking of meisjesbesnijdenis is ook een vorm van lichamenlijk mishandeling. Het is een gebruik waarbij de clitoris (deels) wordt besneden of verwijderd. Ouders zeggen de besnijdenis uit te laten voeren uit liefde, om het kind te beschermen en om haar toekomst veilig te stellen. Veel meisjes en vrouwen zien de ingreep als iets vanzelfsprekends. Het komt in Nederland vooral voor bij migranten uit Afrikaanse landen rond de Sahara.

Voorbeelden: schoppen, slaan, hoofd tegen de muur slaan, brandwonden toebrengen, afranselen, door elkaar rammelen enz..

Psychische (of emotionele) mishandeling

- Vijandige of afwijzende houding ten opzichte van het kind;
- Dergelijk gedrag van de ouder(s) is vast onderdeel van de opvoeding geworden of van de omgang van anderen met het kind;
- Getuige zijn van huiselijk geweld.

Voorbeeld en: voortdurend pesten, treiteren, kleineren, met de dood bedreigen, eindeloos (vaak onnodig) verbieden, bang maken, schelden en vitten, te hoge eisen stellen, geen vriendschap toestaan met leeftijdgenoten, achterstellen bij andere kinderen in het gezin, aanzetten tot afwijkend en/of antisociaal gedrag, ouders geven het kind de schuld van relatieproblemen, er is sprake van partnergeweld, etc.

Seksueel misbruik

- Een persoon, ten opzichte van wie het kind in een relatie van afhankelijkheid staat, heeft onder dwang, fysiek geweld, bedreiging of emotionele druk seksueel contact met het kind, probeert dit te hebben of laat de jongere ernaar kijken, ter bevrediging van de seksuele gevoelens van de betrokken persoon;
- Het seksueel misbruik in een familie kan door verschillende personen worden gepleegd. Ook moet er rekening gehouden worden met de mogelijkheid dat signalen van misbruik ook kunnen duiden op geweld of mishandeling door betrokkenen buiten het gezin.

Voorbeelden: de seksuele handelingen waaraan kinderen worden gedwongen te participeren, variëren sterk. Beschreven zijn onder andere: aanranding en verkrachting, masturbatie door de volwassene, blootstellen aan pornografie, blootstellen aan seksuele handelingen van derden, het moeten bevredigen van de volwassene.

Lichamelijke verwaarlozing

- Ouders onthouden het kind (medische) verzorging en/of veiligheid, terwijl zij dat wel zouden kunnen bieden.

Voorbeelden: onvoldoende of slecht voedsel geven, onvoldoende kleding, slechte hygiëne, het onthouden van noodzakelijke medische zorg, de jongere meerdere dagen en nachten alleen laten, onvoldoende fysiek toezicht, het toestaan door de ouder van

contacten met een volwassene van wie bekend is dat hij andere kinderen of jongeren heeft misbruikt.

Psychische (of emotionele) verwaarlozing

- De ouders geven te weinig aandacht, liefde en warmte aan het kind;
- De ouders vertonen gedrag, waaruit blijkt dat zij niet in staat zijn of bereid zijn tot minimale zorg omtrent de socialisering van het kind, met inbegrip van de zorg voor geschikt onderwijs.

Voorbeelden: negeren, isoleren, niet aanmoedigen, geen veiligheid en geborgenheid geven, vaak thuis laten om op broertjes of zusjes te passen of voor het huishouden te zorgen, er niet op toezien dat het kind regelmatig naar school gaat, illegale praktijken van de jongere toelaten.

Getuige van huiselijk geweld

De laatste jaren is er toenemende aandacht voor kinderen die getuige zijn van geweld in het gezin. Die ervaringen kunnen ook schade bij het kind veroorzaken. Bovendien zijn er kinderen die zowel getuige zijn van geweld in het gezin als zelf mishandeld worden. Geweld in het gezin betekent voor kinderen dat hun ouders niet voor veiligheid en bescherming kunnen zorgen. Dat kan leiden tot een blijvende vervorming van het beeld dat kinderen hebben van zichzelf, van anderen en van de wereld.

Voorbeelden: kinderen maken mee dat hun ouders veel ruzie hebben, tegen elkaar schreeuwen, dat hun vader hun moeder mishandelt, slaat, schopt of zijn getuige van geweld tussen hun broers en zussen.

Vaak komen verschillende vormen van kindermishandeling tegelijk voor.

PROTOCOL

Vooraf: in crisissituaties kan men gelijk door naar stap 5!

vermoeden

Stap 1. De leerkracht heeft een vermoeden

onderzoek naar onderbouwing
observeren en signalen
inventariseren
delen van de zorg, zo mogelijk ook al met ouders en/of leerling

overleg

Stap 2. De leerkracht bespreekt zijn onderbouwde vermoeden in een overleggroep en zo nodig overleg met AMK

een overleggroep formeren
bespreken van verkregen informatie
verzamelen van extra gegevens
plan van aanpak maken

plan

Stap 3. De uitvoering van het gemaakte plan van aanpak

advies bij andere personen of instanties vragen
bespreken resultaten

gesprek
ouders en of
leerling

Stap 4. Gesprek ouders en of leerling

zorg delen
afspraken maken

beslissing

Stap 5. Bij gegronde vermoeden beslissen

hulp op gang brengen
melden bij AMK,
zo mogelijk contact houden met ouders (en leerling)
in crisissituaties is het ook mogelijk om te melden bij Bureau Jeugdzorg

evaluatie

Stap 6. Evalueren

het evalueren en het zondig bijstellen van het plan van aanpak door de overleggroep
informatie vastleggen in leerling-dossier

nazorg

Stap 7. Nazorg

Elke persoon houdt op elk moment de mogelijkheid en de verantwoordelijkheid om contact op te nemen met het AMK voor consultatie of melding

STAP 1. DE LEERKRACHT HEEFT EEN VERMOEDEN

De leerkracht inventariseert gegevens op grond waarvan het vermoeden van mishandeling of huiselijk geweld gerezen is.

De bron van het vermoeden kan zijn :

- a. Gedrags- en/of andere signalen die de leerling laat zien;
- b. Iemand (bijvoorbeeld een andere leerling) vertelt u een zorgwekkend verhaal over een leerling;
- c. Een leerling neemt u in vertrouwen over de eigen situatie.

ad a/b. Als u een vermoeden heeft op grond van signalen of een ander vertelt u een zorgwekkend verhaal, dan:

- **Observeert** u of de leerling opvallend gedrag vertoont of onverklaarbare lichamelijke afwijkingen heeft (*Bijlage 2. Signalen bij de mishandelde leerling*);
- **Noteert** u wat u aan opvallend gedrag bij de leerling opmerkt. Dit worden uw persoonlijke aantekeningen (*Bijlage 1. Leerling formulier observatie en informatie*);
- **Inventariseert** u de signalen: welke, hoe lang en hoe vaak, is er sprake van een plotselinge of geleidelijke gedragsverandering, enz.;
- **Overlegt** u met mensen, die u informatie kunnen geven, zoals de directeur, een andere leerkracht die een broer of zus in de groep heeft, de vertrouwenspersoon van de school, schoolarts, orthopedagoog, of medewerker van het zorgteam. Houd in dit stadium het aantal mensen met wie u de vermoedens bespreekt beperkt;
- Blijft u aan een **vertrouwensrelatie** met de leerling werken; in een gesprek kunnen de zorgen besproken worden (*Bijlage 3. Tips voor het voeren van een gesprek met een leerling en met ouders*);
- Bepaalt u een **tijdslimiet** voor deze stap (maximaal 1 maand).
- **Deelt u de zorg** met ouders en/of de leerling zelf. Door ouders te informeren over signalen, te vragen naar de thuissituatie en informatie uit te wisselen over de ontwikkeling van hun kind, kunnen zorgen verduidelijkt, ontkracht of bevestigd worden. ***Bijlage 3. Tips voor het voeren van een gesprek met een leerling en ouders.*** Bij stap 4 zal het gesprek met ouders gaan over de stappen die gezet kunnen worden en de aanpak van de situatie.

ad c. Als een leerling u in vertrouwen neemt, dan:

- **Luistert** u rustig naar hetgeen de leerling te vertellen heeft en reageert u niet emotioneel of paniekerig. U neemt de leerling serieus;
- **Noteert** u wat de leerling verteld heeft. Dit worden uw persoonlijke aantekeningen;
- Zie verder onder ad a/b.

Aan het eind van deze stap besluit u:

1. HET VERMOEDEN IS NIET TERECHT

Er is een andere reden voor het gesignaleerde gedrag. Zoek uit wat er dan wel aan de hand kan zijn.
Blijf alert.

2. UTWIJFELT OF UVINDT EEN BEVESTIGING VAN UW VERMOEDEN

Dit wordt ingebracht in de overleggroep (stap 2).

AANBEVELINGEN STAP 1. DE LEERKRACHT HEEFT EEN VERMOEDEN

- Beschouw kindermishandeling en/of huiselijk geweld als een van de vele mogelijke oorzaken van onverklaarbaar / opvallend gedrag van een leerling. Probeer in deze stap het beeld completer te krijgen.
- Het is niet de taak van de school om het bewijs van het mishandeling of het huiselijk geweld te leveren! Een goed onderbouwd vermoeden is voldoende om in actie te kunnen komen. Speel geen politieagent; het is niet de taak van de school om speurwerk naar de dader te doen. Ga uit van het uitgezonden signaal van het kind of een derde. Blijf (het gedrag van) het kind aandachtig volgen, maar voorkom een uitzonderingspositie van het kind.
- Beloof aan een leerling nooit absolute geheimhouding. Beloof wel dat u geen volgende stap zult nemen zonder dat met de leerling besproken te hebben. Steun de leerling in het feit dat hij/zij zijn of haar geheim verteld heeft.
- Vertrouw op uw intuïtie en houd dat niet voor u zelf.
- Het vertrekpunt van uw inzet blijft de zorg die u, samen met de ouders, voor de leerling heeft.
- Ga zorgvuldig om met de privacy van de leerling en van de ouders.
- Bedenk bij signalen van kindermishandeling dat de meeste signalen stressindicatoren zijn, die ook op iets anders kunnen wijzen. Hoe meer signalen, hoe groter de kans is dat er sprake is van kindermishandeling of huiselijk geweld.
- Ga niet overhaast te werk. Wie iets wil bereiken moet langzaam en zorgvuldig handelen. Betrek tijdig anderen erbij en niet pas wanneer de situatie voor u niet langer houdbaar is. Dan bent u te lang zelf bezig geweest en geeft u anderen niet de tijd rustig aan het werk te gaan.
- In Nederland is er een officieel meldpunt voor vermoedens van kindermishandeling: het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling (AMK). Ook kan er contact gezocht worden met het Steunpunt Huiselijk Geweld. Daarnaast blijft Bureau Jeugdzorg (BJZ) altijd voor acute en (levens)bedreigende omstandigheden voor iedereen direct toegankelijk. AMK en/of BJZ kunnen, als zij dit nodig vinden, de Raad voor de Kinderbescherming¹ inschakelen. Bij de politie kan aangifte gedaan worden.
- Bovengenoemde instellingen kunt u in eerste instantie om raad vragen, zonder de naam van het kind te noemen.

¹ Als er een melding binnenkomt, dan bekijken de medewerkers van Bureau Jeugdzorg of het AMK wat er moet gebeuren. Als zij dat nodig vinden, kunnen ze de zaak overdragen aan de Raad voor de Kinderbescherming. Dat doen ze alleen wanneer het kind ernstig in zijn ontwikkeling wordt bedreigd en wanneer het nodig lijkt dat hulp verplicht wordt gesteld. De Raad voor de Kinderbescherming onderzoekt de (gezins-) situatie van het kind en adviseert wat de beste oplossing is en zorgt ervoor dat de hulpverlening op gang komt. Uit het onderzoek kan ook blijken dat de ontwikkeling van het kind zo ernstig wordt bedreigd, dat hulp verplicht gesteld moet worden. In dat geval vraagt de Raad aan de rechter om een zogenoemde maatregel van kinderscherming op te leggen, zoals ondertoezichtstelling, ontheffing of ontzetting uit de ouderlijke macht.

-
- In het gesprek met ouders (en/of de leerling) gaat het primair om het delen van de zorg. Laat ouders weten dat je de signalen van het kind serieus neemt en dit wilt bespreken in het zorgteam van de school.
-

STAP 2. DE LEERKRACHT BESPREEKT ZIJN ONDERBOUWDE VERMOEDEN IN EEN OVERLEGGROEP EN ZO NODIG OVERLEG MET HET AMK

- U, als leerkracht, meldt uw vermoeden bij de zorgcoördinator, vertrouwenspersoon of directeur. Deze persoon neemt het initiatief tot het vormen van een **overleggroep**. Naast bovengenoemde personen kan deze groep bijvoorbeeld bestaan uit de zorgcoördinator, een medewerker vanuit Driestar educatief, de jeugdarts, de schoolmaatschappelijk werker en/of een directielid. In veel gevallen zal de overleggroep samenvallen met het zorgteam (ZAT, SMT, SPAT) van de school.
- Eén persoon is verantwoordelijk voor de **coördinatie** en de **voortgang** van het doorlopen van de verschillende stappen. Dit wordt de **contactpersoon** van de overleggroep. Deze persoon let ook op de **tijd** en stelt een **tijdslimiet** vast, met name voor de duur van stap 2, 3 en 4.
- Bij de bespreking van de leerling kan gebruik gemaakt worden van een formulier (*Bijlage 1. Leerling formulier observatie en informatie*). De gegevens over de leerling worden verzameld en vastgelegd.
- In de overleggroep komen, afhankelijk van de situatie, de volgende punten aan de orde:
 - De informatie die tot nu toe beschikbaar is;
 - Alle ondernomen en te ondernemen stappen worden vastgelegd met de namen van de uitvoerende personen;
 - Afgesproken wordt wie verder bouwt aan een vertrouwensrelatie met de leerling (*Bijlage 3. Tips voor het voeren van een gesprek met een leerling*);
 - De leerkracht of iemand anders overlegt, indien nodig, met het AMK.² Deze persoon wordt de vaste contactpersoon voor het AMK. In dit stadium hoeven er nog geen namen genoemd te worden en kan er anoniem om advies gevraagd worden
- De gemaakte afspraken worden vastgelegd in een **plan van aanpak**. Dit kunnen afspraken zijn over de contacten met de leerling, de ouders en instanties zoals het AMK. Verder wordt een planning gemaakt van bijeenkomsten van de overleggroep.

² Iedereen die zich zorgen maakt over een kind en denkt aan kindermishandeling kan hierover advies vragen bij het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling (AMK). Samen met het AMK wordt overlegd over de ernst van de situatie, wat de signalen zijn en wat het vervolgtraject kan zijn. Het AMK zal naar aanleiding van een advies geen actie ondernemen. Er kan meerdere malen met het AMK overlegd worden over hetzelfde kind. De aantekeningen van het gesprek worden door het AMK maximaal 1 jaar bewaard, zodat er later nog over terug gebeld kan worden. Iedereen die denkt aan kindermishandeling kan een melding doen bij het AMK, ook de leerling zelf. Het AMK gaat na of er onderzoek nodig is en gaat in gesprek met de leerling, de ouders en mensen in de omgeving die betrouwbare informatie kunnen geven. Een professionele hulpverlener kan niet anoniem melden, tenzij de veiligheid van de leerling of van de melder in het geding is. Meestal probeert het AMK samen met de ouders geschikte hulp te vinden.

Aan het eind van deze stap besluit u (in overleg met de overleggroep):

1. ER IS GEEN BEVESTIGING VAN HET VERMOEDEN

Er kan een andere reden voor het gesignaleerde gedrag zijn;
Blijf alert en handel volgens de afspraken (plan van aanpak);
Blijf bouwen aan een vertrouwensrelatie met de leerling;
Breng de leerling na een bepaalde periode opnieuw in in de overleggroep .

2. U TWIJFELT OF U VINDT EEN BEVESTIGING VAN UW VERMOEDEN

Het plan van aanpak wordt nauwgezet uitgevoerd (zie stap 3).

AANBEVELINGEN STAP 2. DE LEERKRACHT BESPREEKT ZIJN ONDERBOUWDE VERMOEDEN IN EEN OVERLEGGROEP

- Bij het vormen van een overleggroep kan in eerste instantie overwogen worden of de betrokken leerkracht en de zorgcoördinator zitting hebben in deze groep. Vervolgens kan gedacht worden aan andere disciplines, die zich binnen het schoolsysteem met leerlingen bezighouden. De samenstelling van deze overleggroep zal per school verschillend zijn en is afhankelijk van kennis en inzicht in de problematiek. Er ontstaat zo een multi-disciplinair team. Belangrijk is om niet teveel personen aan de overleggroep te laten deelnemen. Het verdient de voorkeur om het vermoeden niet teambreed bekend te maken.
- Privacy: wanneer persoonlijke aantekeningen zijn gemaakt, is het van belang deze goed op te bergen, zo mogelijk zonder naam. Zodra het mogelijk is worden deze aantekeningen weer vernietigd.
- De taak van school met betrekking tot kindermishandeling en huiselijk geweld is het signaleren ervan en het aankaarten¹ ervan bij de verantwoordelijke instanties. De school is **niet** verantwoordelijk voor de verandering van de situatie of voor de hulpverlening.
- Zodra een overleggroep is gevormd, draag je samen de verantwoordelijkheid. Het is dan ook erg belangrijk samen te overleggen voordat iets wordt ondernomen.
- Blijf als overleggroep altijd openstaan voor allerlei mogelijkheden. Voorbeeld: een loverboy, maar ook een broer of zus van het slachtoffer kan dader zijn.

STAP 3. DE UITVOERING VAN HET GEMAAKTE PLAN VAN AANPAK

In stap 2 is een plan van aanpak gemaakt tot het nemen van vervolgstappen. Mogelijke stappen zijn:

- a. Als er nog geen consultatie is geweest met het AMK een consultatie aanvragen bij **het AMK**
- b. Hulp en advies van anderen aanvragen.
- c. Resultaten van a, b bespreken in de overleggroep.

N.B. Dit is geen noodzakelijke volgorde. Ook houdt dit niet een opklimming in zwaarte van de maatregel in!

Ad a. Advies aanvragen bij het AMK

- Iemand van de overleggroep neemt contact op met het AMK;
- De AMK-medewerker geeft advies over de verdere stappen die genomen kunnen worden;
- De resultaten worden in de overleggroep ingebracht. Naar aanleiding hiervan wordt het plan van aanpak eventueel bijgesteld.

Ad b. Hulp en advies van anderen aanvragen

- Hulp en advies kan verder ingewonnen worden bij bijvoorbeeld de jeugdarts en het zorgteam (voor zover deze er nog niet bij betrokken zijn).
- De jeugdarts kan een leerling oproepen voor een gesprek;
- Afhankelijk van de situatie en de contacten die de school heeft, kan het hier ook zinvol zijn om andere personen/instanties in te schakelen. Te denken valt aan bijvoorbeeld de huisarts, jeugdzorg of politie. Het kan ook zijn dat deze instanties pas in een latere stap in beeld komen.
- De resultaten worden in de overleggroep ingebracht voor zover ze betrekking hebben op het vermoeden van mishandeling en rekening houdend met de privacy van de leerling en de ouders.

Ad c. Resultaten van a en b bespreken in de overleggroep

- Let bij het bespreken vooral op de consistentie van alle informatie.
-

AANBEVELINGEN STAP 3. DE UITVOERING VAN HET GEMAAKTE PLAN VAN AANPAK

- Het kan zijn dat het plan van aanpak bijgesteld moet worden naar aanleiding van de uitkomsten van de activiteiten. Bespreek dit in de overleggroep.
 - Als de leerling met u heeft gesproken, praat dan niet met de ouders zonder de leerling hiervan in kennis te stellen. Afhankelijk van de leeftijd kunt u met de leerling afspreken wat u wel en niet met de ouders bespreekt. Bij leerlingen beneden de 16 jaar is het aan te bevelen de ouders als verantwoordelijken bij het proces te betrekken.
 - De jeugdarts en orthopedagoog of psycholoog van de schoolbegeleidingsdienst kan een kind niet 'zo maar' oproepen voor een onderzoek. Bespreek dus eerst met deze hulpverleners of dit op te lossen is. Formuleer doel en vraagstelling van het onderzoek (dit kan in overleg met de hulpverlener). Licht de ouders van tevoren in, voordat de uitnodiging bij hen komt.
-

Stap 4 Gesprek met ouders en/ of leerling

Bespreek de signalen met de wettelijke vertegenwoordigers³ van de leerling (meestal zijn dat de ouders) en/of de leerling zelf.

Voor het gesprek kan contact opgenomen worden met het AMK om advies in te winnen over het gesprek. Aandachtspunten voor het gesprek:

1. Overleg wie het beste met de ouders of de leerling kan spreken: bij voorkeur minimaal twee personen, bijvoorbeeld de leerkracht en de zorgcoördinator. Eventueel kan de medewerker van de schoolbegeleidingsdienst erbij betrokken worden;
2. Bereid het gesprek goed voor in de overleggroep (zie aanbevelingen).

Het doen van een melding zonder dat de signalen zijn besproken met de ouders (of de leerling vanaf 12 jaar), is alleen mogelijk als de veiligheid van de leerling, die van de melder of die van een ander in het geding is.

Als een leerling zelf u in vertrouwen genomen heeft, is het belangrijk om hem op de hoogte te houden van de stappen die u zet en wanneer en hoe u het gesprek met zijn ouders aangaat.

³ Als een leerling jonger is dan 12 jaar, lopen de contacten via de wettelijke vertegenwoordigers. Als een leerling ouder is dan 12 maar jonger dan 16, moet er zowel contact met hem als met zijn wettelijke vertegenwoordigers zijn. Wanneer een leerling 16 jaar of ouder is, is de leerling in eerste instantie zelf verantwoordelijk en hangt het van zijn toestemming af of zijn wettelijke vertegenwoordigers op de hoogte gesteld mogen worden. Alleen als hij zelf die verantwoordelijkheid onvoldoende neemt, moet er contact met zijn wettelijke vertegenwoordigers gelegd worden.

Aanbevelingen stap 4: gesprek met ouders en/ of leerling

Bepaal vóór u het gesprek gaat voeren met de ouders, wat het doel van uw gesprek is. Vaak is uw zorg delen met de ouders de beste ingang.

- Spreek eerlijk uw zorgen uit en breng alleen datgene naar voren wat u hebt waargenomen. Dus niet uw interpretaties, niet met bewoordingen als 'wij hebben het vermoeden dat...!'
- Stel open vragen en zeg dat u op zoek bent naar de oorzaak/ de aanleiding van het voor de leerling ongewone gedrag.
- Nodig ouders of de leerling uit om hier een reactie op te geven.
- Vraag of ouders of de leerling uw zorgen herkennen en of zij zich ook zorgen maken.
- Zo ja, wat is hun mening en hoe pakken zij bepaalde problemen aan?
- Helpt dat ook?
- Zo nee, zijn zij bereid het op een andere manier te proberen?
- Vraag welke verklaring zij hebben voor de problemen.
- Vraag of ze hulp nodig hebben.
- Verwijs ze eventueel door naar de huisarts, de hulpverlening of de politie.
- Kom pas na deze reactie zo nodig en zo mogelijk met een interpretatie van hetgeen je (of betrokkene op school) hebt gezien, gehoord en waargenomen.
- Bespreek welke stappen je op welke termijn gaat nemen. Dat kan zijn een collegiale consultatie of bespreken met het AMK. Wees open en transparant. Veroordeel niet en blijf benadrukken dat je handelt uit zorg en het welbevinden van de leerling. Het uitzetten van een tijdpad is ook belangrijk.
- Bespreek ook dat al het gehoorde heftig is voor de ouders en de mogelijke gevolgen die dat kan hebben voor hunzelf en hun kind.

Een dergelijk gesprek hoeft niet bedreigend te zijn, mits u ouders de ruimte geeft hun eigen ideeën te verwoorden (*Bijlage 3. Tips voor het voeren van een gesprek met een leerling en met ouders*).

- Praten met ouders kan vele gevolgen hebben. Als ouders zeggen ook bezorgd te zijn dan kunt u samen kijken welke ondersteuning ouders kunnen gebruiken. Bij ouders die open staan voor veranderingen kan de situatie veranderen door de ondersteuning die zij krijgen. U zult dat kunnen merken aan het gedrag en/of schoolprestaties van de leerling.
Aan de andere kant kunnen de ouders het gesprek ook zien als een bewijs van de loslippigheid van hun kind en van uw bemoeizucht en kan een gesprek averechts werken. Ziet u geen verbeteringen, merkt u dat ouders het contact uit de weg gaan, of problemen die er duidelijk zijn, ontkennen, dan kunt u dit beschouwen als een extra signaal.

Zie voor meer informatie over het voeren van een gesprek met de leerling *Bijlage 3. Tips voor het voeren van een gesprek met een leerling*.

STAP 5. DE BESLISSING

De resultaten van stap 3 en 4 zijn in de overleggroep besproken. Alle informatie zal gewogen moeten worden. Het risico op kindermishandeling of huiselijk geweld zal moeten worden ingeschat, evenals de aard en de ernst van het geweld. Dit zal tot een beoordeling moeten leiden:

1. Het vermoeden is niet terecht

- Er is een andere reden voor het gesignaleerde gedrag. Er wordt bekeken of er hulp aan ouders en/of de leerling nodig is; welke hulp aangeboden kan worden en/of verwijzing noodzakelijk is. Daarna stap 6 en 7 doorlopen.

2. Er bestaat twijfel over het vermoeden

- Er kan besloten worden tot een extra observatieperiode. Het is belangrijk om duidelijk af te spreken wie, wat observeert en hoe lang deze periode gaat duren. Stap 3 en 4 worden opnieuw doorlopen waarna een beslissing moet worden genomen.

3. Het vermoeden wordt bevestigd

- **Hulp aan de ouders:** als ouders open staan voor verandering in de situatie, kan de overleggroep hulp bieden of verder verwijzen naar externe hulp. In dat geval hoeft er (nog) geen melding gedaan te worden bij het AMK.
- **Melding bij AMK:** bespreek in de overleggroep wie deze melding gaat doen. Het verdient de voorkeur om met meerdere organisaties samen te melden. Na melding ligt de verantwoordelijkheid voor het op gang brengen van hulp bij het AMK. In sommige gevallen zal er voor de leerling direct gezorgd moeten worden voor een veilige plek. Het gaat in eerste instantie om vrijwillige hulpverlening. Als vrijwillige hulpverlening niet lukt, terwijl de situatie ernstig blijft, zal het AMK de Raad voor de Kinderbescherming inschakelen. De melder wordt hiervan op de hoogte gesteld.
- Houd de ouders op de hoogte van de stappen die je zet, zodat ze weten wat ze kunnen verwachten. Wees daarin transparant.
- Betrek de leerling zoveel mogelijk zelf bij het proces van melden, tenzij de veiligheid van een van de betrokkenen in het geding is. Uitleg over wat de melding betekent voor de leerling, en over wat het doel is, is belangrijk. Overleg of hij/ zij zelf een melding wil doen bij het AMK en geef ook de mogelijkheid tot aangifte aan.
- Als de leerling een melding bij het AMK tegenhoudt, moet in de overleggroep beslist worden (afhankelijk van de ernst van de situatie) of de leerling deze verantwoordelijkheid kan dragen.
- In acute of (levens) bedreigende situaties kan men melden bij het AMK en Bureau Jeugdzorg, die vervolgens het gezin overdraagt aan de **Raad voor de Kinderbescherming** om aan de kinderrechter een verzoek voor te leggen voor het treffen van een kinderschermingsmaatregel. Ook kan het AMK besluiten tot strafrechtelijke vervolging en aangifte bij de politie doen (*Bijlage 5. Relevante websites en aanbevolen literatuur*).

N.B. Wanneer u een geval van kindermishandeling wilt melden bij de Raad voor de Kinderbescherming ter registratie of aangifte wilt doen bij de politie, kan dit **niet anoniem**. De politie kan de melder wel zoveel mogelijk afschermen, maar anoniem melden kan niet.

AANBEVELINGEN STAP 5. DE BESLISSING

- Om ouders goed door te kunnen verwijzen naar hulpverlenende instanties, is het noodzakelijk dat de school over een actuele sociale kaart beschikt (*Bijlage 5. Relevante websites en aanbevolen literatuur*). Goede contacten tussen school en hulpverlening kunnen het gemakkelijk maken om goed te verwijzen.
- Degene die door de overleggroep is aangewezen om contact met het AMK te onderhouden, kan met het AMK overleggen wanneer het moment is aangebroken om een melding te doen en of deze melding open dan wel anoniem gedaan zal worden. Indien er een melding wordt gedaan, is het aan te bevelen dat dit wordt geregistreerd op school.
- De vraag over 'open' of 'anoniem' melden doet zich voor.

Bij een melding van kindermishandeling kan school alleen in hoge uit zondering anoniem blijven naar de ouders toe. Dit wordt een 'anonieme melding' genoemd, in tegenstelling tot een 'open melding'. Alleen als de veiligheid van de melder in het geding is kan er een anonieme melding gedaan worden. Bijvoorbeeld uit angst dat de agressie van de ouders zich op school zal richten.

Bij een anonieme melding delen AMK-medewerkers wel aan de ouders mee dat er zorgen zijn gemeld over hen en hun kind, maar kunnen dan niet vertellen van wie deze zorgen afkomstig zijn. De consequentie hiervan is dat de informatie die aan ouders gegeven wordt, veel minder concreet kan zijn dan bij een open melding. Dit geeft ouders meer mogelijkheden om de zaken te ontkennen of te bagatelliseren.

Bovendien reageren ouders bij een anonieme melding vaak veel bozer, agressiever of achterdochtiger. Dit is ook niet bevorderlijk bij het motiveren van ouders om hulp te zoeken.

Het AMK zal u soms vragen of u wilt overwegen een open melding te doen. In overleg met de AMK-medewerker kunt nu dan beslissen wat in die specifieke situatie de beste handelwijze is.

Als u besluit om een open melding te doen, zal de AMK-medewerker u vragen aan de ouders te vertellen dat u uw zorgen gemeld heeft bij het AMK. Het beste tijdstip en de manier waarop u dit de ouders het beste kunt medelen, kunt u met het AMK bespreken.

- Soms moet je bij een zaak wachten op een gunstig moment om in te kunnen grijpen, dan wel iets in beweging te kunnen zetten. Melden bij het AMK maakt de kans dat dit lukt groter.

STAP 6. EVALUATIE

- De overleggroep evalueert datgene wat er gebeurd is en de procedures die gevolgd zijn. Ook dit wordt schriftelijk vastgelegd;
- Is de leerling voldoende geholpen? Zo nee, welke stappen zijn er nog nodig om de leerling verder te helpen?
- Zonodig wordt de zaak doorgesproken met andere betrokkenen;
- Zonodig worden verbeteringen in afspraken en procedures aangebracht;
- Wanneer met het AMK gewerkt is, wordt ook deze instantie betrokken bij de evaluatie.
- Besluit welke informatie in het leerlingdossier wordt vastgelegd. Ouders hebben recht op inzage in het dossier van hun kinderen.

AANBEVELINGEN STAP 6. EVALUATIE

- Het is van belang om op van te voren vastgestelde tijdstippen met direct betrokkenen een (tussentijdse) evaluatiebijeenkomst te plannen.
- Als er een verbetering in de procedure moet worden aangebracht, verdient het aanbeveling om dat in dit protocol op te nemen.
- Als bij de evaluatie (of in een eerder stadium) blijkt dat er op school onvoldoende kennis aanwezig is over kindermishandeling of huiselijk geweld, kan worden besloten om bijscholing daarover te gaan volgen. Het is van belang om regelmatig de kennis, kunde en houding ten aanzien van kindermishandeling en huiselijk geweld op te frissen.
- In de evaluatiestap kan ook worden bekeken of de school voldoende aandacht besteedt aan weerbaarheid van de leerlingen tegen kindermishandeling en huiselijk geweld. Als daar behoefte aan is, kan de school eventueel een weerbaarheidsprogramma met de leerlingen volgen.

STAP 7. NAZORG; HET NAUWLETTEND BLIJVEN VOLGEN VAN HET GEDRAG VAN DE LEERLING

- Degene die het vertrouwelijke contact met de leerling heeft onderhouden, blijft datdoen.
- Los van de gekozen weg, blijft de leerkracht zeker vier maanden na evaluatie (het gedrag van) de leerling nauwkeurig volgen;
- Indien er aanleiding toe is, roept de leerkracht de overleggroep bij elkaar (zie stap 2);
- Bij blijvende twijfel wordt dit bij het AMK gemeld (zie stap 4);
- De met de ouders besproken gedragssignalen van het kind kunnen in het dossier van de leerling bewaard worden. Dit kan ook zonder de vermoedens als zodanig te noteren;
- Als gebleken is dat het vermoeden niet terecht was, dienen de werkaantekeningen vernietigd te worden en kan het protocol met betrekking tot dit kind afgesloten worden;
- Zie ook 'De stap naar het pastoraat'.

AANBEVELINGEN STAP 7. NAZORG

- Wees ber eid uw eigen machteloosheid en teleurstellingen te hanteren, wanneer onverhoopt toch blijkt dat de hulpverlening anders verloopt dan u had gedacht. Overigens neemt dit niet weg dat u geen aandacht meer besteedt aan de situatie.
- Nazorg is bij kindermishandeling en huiselijk geweld essentieel. Na de melding begint het vaak pas voor de leerling: het verhaal moet soms nog worden herhaald bij de politie, bij de Raad, bij Bureau Jeugdzorg, enzovoort.
- Het belang van het bieden van ondersteuning aan de leerling moet niet onderschat worden. Veel mensen die in hun jeugd mishandeld of misbruikt zijn, hebben het gered doordat andere volwassenen zich om hen bekommerden.
- Nazorg kan niet alleen voor de leerling, maar ook voor andere betrokkenen binnen de school nodig zijn. Denk hierbij, behalve aan bij voorbeeld degene die gesprekken met de leerling heeft gevoerd, ook aan vrienden of vriendinnen van de leerling die van de situatie op de hoogte zijn.
- Wanneer een vermoeden is bevestigd, geldt voor alle betrokkenen, maar met name voor degene die dicht bij het kind en gezin betrokken zijn, dat er gevoelens van boosheid, afkeer en veroordeling richting het betrokken gezin en/of dader (s) ontstaan.
- Maar laten we hierin voorzichtig zijn, het gaat erom hoe de school het gezin het beste kan helpen; zowel het slachtoffer als ook de familieleden. Er moet voor gezorgd worden dat het gezin niet in een isolement terecht komt. Probeer ook te voorkómen dat er onderling meer over gepraat wordt dan met het betreffende gezin zelf. Over ieder gezin - ook waar vermoedens van mishandeling zijn - moet met respect gesproken worden.

-
- voor alles is het gebed belangrijk. Gebeden kan worden voor een met name genoemd persoon, of voor een gezin waarvan de naam niet bekend is. Juist in dit soort moeilijk_e situaties is er ook veel wijsheid en moed nodig om verstandig, tactvol en met liefde te kunnen reageren.
-
-

DE STAP NAAR HET PASTORAAT

Een ingewikkelde situatie

Het is voor degenen die een vermoeden van kindermishandeling hebben vaak moeilijk in te schatten wanneer het verstandig is, naast de in gang gezette hulpverlening, een beroep te doen op een predikant of kerkenraad.

Belangrijk is om de verantwoordelijkheid te laten waar die is. Op school hebben leerkrachten en directie een verantwoordelijkheid naar het kind toe en naar het gezin. De school heeft niet de taak om ter wille van uit te oefenen tucht informatie door te geven aan een kerkenraad. Wel kan school ouders adviseren pastorale zorg in te schakelen. Eventueel kan school er een rol in spelen om het contact tussen de wijkouderling of de predikant en de ouders met hun kind te leggen, alleen met toestemming van de ouders.

Voorzichtigheid is geboden vanuit het gegeven dat leerkrachten en directie in de gereformeerde gezindte vaak functioneren op zowel plaatsen binnen school als kerk. Er kunnen gemakkelijk situaties ontstaan, waarbij het voor betrokkenen niet mogelijk lijkt objectief te handelen. Bespreking binnen de overleggroep is ook bij dit punt erg belangrijk.

Hoewel elke situatie om een eigen benadering vraagt is het goed u voortdurend te blijven realiseren dat het belang van het slachtoffer, de leerling, voorop staat.

Zoals duidelijk wordt uit het 7 stappen-model is het handhaven van de privacy van ouders en leerling van groot belang, met name in de stappen waarin het vermoeden (nog) niet is bevestigd.

Leerlingformulier observatie en informatie

Naam leerling(e) _____
 (jongen/ meisje)
 Leeftijd _____

School _____

Klas _____

Mentor/leerkracht _____

1. Sinds wanneer vertoont de leerling opvallend gedrag?

- laatste weken
- laatste maanden
- dit schooljaar
- sinds

2. Het opvallende gedrag bestaat uit:

- (zeer) meegaand gedrag
- gebrek aan vertrouwen in anderen
- ouwelijk, zorgend gedrag
- verzet, passief
- verzet, actief
- agressief
- angstig
- druk
- negatief zelfbeeld
- angst voor lichamelijk contact
- seksueel uitdagend gedrag
- gespannen
- faalangstig
- anders, nl.

3. Hoe is de verhouding tot de medeleerlingen?

- prettig
- geen aansluiting
- bang
- plagerig
- agressief naar leerling leerlingen
- bezig
- wordt gepest
- pest andere leerlingen
- anders, nl.

4. Hoe is de uiterlijke verzorging van de leerling, zoals kleding e.d.?

- over het algemeen verzorgd
- over het algemeen onverzorgd
- sterk wisselend
- anders, nl.

S. Hoe is de verhouding tot de vrouwelijke leerkrachten?

6. Hoe is de verhouding tot de mannelijke leerkrachten?

7. Hoe is het contact tussen de school en de ouders?

8. Zijn er bijzonderheden over het gezin te melden? Eventueel de bron vermelden.

9. Wat zijn volgens u de problemen?

10. Is er de laatste tijd iets in het gedrag of in de situatie van de leerling veranderd?

Signalen bij de mishandelde leerling

Toelichting

Als leerlingen mishandeld, verwaarloosd en/of misbruikt worden, kunnen ze signalen afgeven. De signalen die in onderstaande lijst vermeld staan, hebben betrekking op alle vormen van mishandeling.

Het gebruik van een signalenlijst kan zinvol zijn, maar biedt ook een zekere mate van onzekerheid. De meeste signalen zijn namelijk stress-indicatoren, die aangeven dat er iets met een leerling aan de hand is. Dit kan echter ook iets anders zijn dan kindermishandeling; bijvoorbeeld puberteitsproblematiek, echtscheiding, overlijden etc.

Hoe meer signalen van deze lijst een leerling te zien geeft, hoe groter de kans is dat er sprake is van kindermishandeling. Een vermoeden van kindermishandeling kan mede hierdoor meer onderbouwd worden; een goed beargumenteerd vermoeden is voldoende om in actie te komen! Verder blijft het belangrijk om ook op uw intuïtie te vertrouwen.

De signalen die op deze lijst worden vermeld, hebben betrekking op alle vormen van mishandeling (lichamelijke en psychische mishandeling, lichamelijke en psychische verwaarlozing en seksueel misbruik). Aan het einde van de lijst zijn nog enkele signalen opgenomen die meer specifiek zijn voor seksueel misbruik en loverboy-problematiek.

Om een duidelijk beeld te krijgen van wat er aan de hand zou kunnen zijn, is het van belang de hele context van het gezin erbij te betrekken. Daarom wordt ook een aantal signalen van ouders en gezin genoemd.

Psycho-sociale signalen van kindermishandeling

ontwikkelingsstoornissen

- regressief gedrag (terugval in ontwikkeling)
- ouwelijk gedrag
- gevoelens niet tonen

relationele problemen

ten opzichte van de ouders

- totale onderwerping aan de wensen van de ouder
- sterk afhankelijk gedrag ten opzichte van de ouder
- angstig, schrikachtig, waakzaam
- gedraagt zich in bijzijn van ouders anders dan zonder ouders
- agressief
- weglopen van huis

ten opzichte van andere volwassenen

- bevrozing bij lichamelijk contact
- allemansvriend, volzaam
- lege blik in ogen en vermijden van oogcontact
- waakzaam, wantrouwend
- vastklampen of abnormaal afstand houden
- agressief
- vermijdt oogcontact

ten opzichte van /ee ijdsgenoten

- niet geliefd bij leeft ijdsgenoten
- wantrouwend, angstig
- zich aanpassen aan ieders verwachtingen, weinig initiatief
- vluchtige vriendschappen
- bij verwaarloosde kinderen: onverzorgd uiterlijk en daardoor gepest worden

gedragsproblemen

- 'acting out gedrag' (zoals weglopen, crimineel gedrag, stelen, brandstichting, agressief gedrag, alcohol- en/of drugsmisbruik, verslaving)
-

- 'acting in gedrag' (in zichzelf gekeerd, depressief, passief, meegaand, apat hisch, lusteloos, labiel, nerveus, gespannen, angstig)
- extreem zorgzaam en verantwoordelijk gedrag
- zelfverwondend gedrag
- suïcidaal gedrag
- plotselinge gedragsverandering
- niet tonen van gevoelens, zelfs niet bij lichamelijke pijn
- slaapstoornissen, vermoeidheid, lusteloosheid, schuld- en schaamtegevoelens
- bedplassen
- negatief zelfbeeld
- anorexia of boulimia

Signalen die specifiek zijn voor de schoolsituatie

- plotselinge achteruitgang in schoolprestaties
- vaak absent
- spijbelen
- geheugen- en/of concentratieproblemen
- faalangst
- moeite met uitkleden voor gymles of niet meedoen
- hyperactief, overijverig
- isolatie van leeftijdgenoten
- rondhangen na school

Lichamelijke en medische signalen

lichamelijke kenmerken (specifiek voor lichamelijke mishandeling)

- blauwe plekken
- krab-, bijt- of brandwonden waarvoor een merkwaardige verklaring wordt gegeven
- botbreuken
- lit tekens
- wit gezicht (slaap tekort)
- slecht verzorgd er uit zien, sterke lichaamsgeur
- vermagering of dikker worden
- hongerig
- slecht onderhouden gebit
- houterige lichaamsbeweging
- jeuk of infectie bij vagina en anus
- eetproblemen zonder lichamelijke oorzaak
- hoofdpijn, buikpijn
- andere vage lichamelijke klachten zonder aanwijsbare somatische oorzaak

overige medische signalen

- klein voor leeftijd, groeiachterstand
- psychosomatische klachten (buikpijn, misselijkheid, hoofdpijn, etc.)
- vertraagd in treden van de puberteit
- matige algehele gezondheidstoestand
- ziektes herstellen slecht

Kenmerken ouders/gezin

ouder-kind relatiestoornis

- ouder heeft irreële verwachtingen ten aanzien van de jongere
- ouder toont weinig belangstelling voor de jongere
- ouder zet de jongere onder druk om te presteren

signalen ouder

- geweld in eigen verleden
- apathisch en (schijnbaar) onverschillig
- onzeker, nerveus en gespannen
- onderkoeld brengen van eigen emoties
- negatief zelfbeeld
- steeds naar andere artsen/ziekenhuizen gaan ('shopping')
- afspraken niet nakomen
- verslaving
- aangeven het bijna niet meer aan te kunnen

gezinskenmerken

- multi-probleem gezin
- ouder die er alleen voorstaat
- ouder(s) met psychiatrische problematiek
- regelmatig wisselende samenstelling van gezin
- isolement
- vaak verhuizen
- sociaal-economische problemen: werkloosheid, slechte behuizing, migratie, etc.
- veel ziekte in het gezin
- draaglast gezin gaat draagkracht te boven
- geweld wordt gezien als middel om problemen op te lossen
- leerling heeft te warme of te koude kleding
- gezin probeert uit alle macht een goede indruk te maken op de buitenwereld

Kenmerkend gedrag bij leerlingen die seksueel misbruikt zijn

lichamelijke kenmerken

- verwondingen aan genitaliën
- vaginale infecties en afscheiding
- jeuk bij vagina en/of anus
- problemen bij het plassen
- recidiverende urineweginfecties
- pijn in de bovenbenen
- pijn bij lopen en/of zitten
- seksueel overdraagbare ziekten
- zwangerschap
- abortus

relationele problemen

- angst voor mannen of vrouwen in het algemeen of voor een man of vrouw in het bijzonder
- sterk verzorgend gedrag (parentificatie)
- seksualiseren van alle relaties

gedragsproblemen

- afwijkend seksueelgedrag
- excessief en/of dwangmatig masturberen
- seksueel agressief en dwingend gedrag ten opzichte van anderen
- promiscuïteit/prostitutie
- extreem teruggetrokken en geremd seksueel gedrag
- angst voor mogelijk te homoseksualiteit

- angst voor zwangerschap
- negatief lichaamsbeeld: ontevredenheid, boosheid of schaamte m.b.t. eigen lichaam, zich vies voelen
- schrik ken bij aangeraakt worden
- houterige motoriek (onderlichaam 'op slot')
- opvallend grote kennis (niet leeft ijsadequaat) over seksualiteit
- geen zin in gym, geremde motoriek en geen bewegingsvrijheid in het heupgewricht

Kenmerken in verband met problematiek loverboys

Gedrag/houding

Een meisje dat in de prostitutie zit of daar mogelijk slachtoffer van is:

- heeft opeens afwijkende norm en en lijkt opeens alleen maar bezig te zijn met seks
- heeft plotseling belangstelling voor bepaalde jongens
- heeft veel nieuwe contacten, gaat om met 'ouderen'
- stelt zich extra sociaal wenselijk op (om toch maar niet te veel op te vallen)
- heeft weinig of steeds minder binding met thuis, is laat thuis of blijft 's nachts weg
- wisselt snel van emoties, is weinig flexibel, ziet niet hoe zij situaties kan veranderen

Uiterlijk en fysieke gesteldheid

- ziet er vermoeid uit, is vermagerd (deze meiden moeten erg hard werken en natuurlijk ook vaak 's nachts)
- ziet er anders gekleed uit, ziet er qua make-up anders uit
- ziet er juist heel verzorgd en erg uitdagend uit (meer conform de andere wereld waarin zo'n meisje op dat moment functioneert)
- heeft psychosomatische klachten (schreeuw om aandacht)
- zelfverwonding (verbergt dit of loopt er mee te koop, schreeuw om aandacht)

Houding ten opzichte van zichzelf

- heeft een lage zelfwaardering, is kwetsbaar, heeft een weinig realistisch zelfbeeld
- is snel te beïnvloeden, durft/ kan geen grenzen aangeven
- is depressief

Gedrag (algemeen)

- drinkt, blowt, eet slecht
- heeft veel geld of dure spullen: gekregen van de loverboy
- gaat extreem vaak uit, in werkelijkheid misschien niet verder dan haar werkplek
- hangt veel op straat rond: daar zijn de vrienden te vinden die de leemte van thuis moeten opvullen
- is overdreven vrolijk: om te maskeren wat er werkelijk speelt
- trekt zich terug, heeft plotselinge huilbuien, heeft woede-uitbarstingen
- vertelt overdreven verhalen: stoer doen, zoeken naar aandacht
- vertoont op verschillende plekken totaal ander gedrag: leeft ook in verschillende werelden
- gaat onregelmatig naar school: heeft andere bezigheden of is te moe om na gewerkt te hebben ook nog naar school te gaan, spijbelt veel
- heeft thuis veel problemen
- vertoont wegloupedrag
- vermijdt het onderwerp prostitutie of projecteert op anderen

Het is opmerkelijk dat meisjes die door de jongens geronseld zijn en al in de prostitutie zitten, nieuwe meisjes vaak op weg helpen, ze uitleggen hoe ze moeten werken.

Specifieke signalen voor leerlingen die getuige zijn van huiselijk geweld

Gedragsproblemen

- agressie: kopiëren van gewelddadig gedrag van vader (soms bij jongeren, m.n. jongens kopiëren hun vaders gedrag door hun moeder of jongere broertjes/ zusjes of verkering te slaan)
- alcohol- of drugsgebruik
- opstandigheid
- angst en depressie
- negatief zelfbeeld
- passiviteit, teruggetrokkenheid en verlegenheid
- zichzelf beschuldigen
- suïcidaliteit

Problemen in sociaal gedrag en competentie

- sociaal isolement: proberen thuissituatie geheim te houden en ondertussen aansluiting te vinden met leeftijdsgenoten (zonder ze mee naar huis te nemen)
- gebrek aan sociale vaardigheden

Schoolproblemen

- schooluitval
 - moeite met concentreren
 - overcompenseren (opvallend extra inzet op school)
-

Tips voor het voeren van een gesprek met een leerling en met ouders

Aandachtspunten voor een gesprek met een leerling

(N.B.: dit is geen 'checklist' of 'recept', het gaat hierbij om zaken waar u alert op kunt zijn in het gesprek met de leerling)

I Voorwaarden voor de veiligheid van de leerling

- Voer een gesprek op een rustige plaats waar u niet gestoord wordt;
- Verplaats u in de positie van de leerling;
- Neem de leerling serieus, trek zijn/haar verhaal niet in twijfel;
- De gespreksvaardigheid 'actief luisteren' is aan te bevelen;
- Haast het gesprek niet, laat de leerling in eigen tempo vertellen;
- Respecteer het als een leerling iets niet wil of kan vertellen;
- Ga zoveel mogelijk uit van wat de leerling zelf wil en zelf aangeeft; probeer steeds in te schatten hoe ver de leerling is en wat hij of zij al aankan;
- Als u merkt dat de leerling u niet in vertrouwen durft te nemen, vraag dan of hij/zij liever met iemand anders binnen de school zou willen praten;
- Vermijd indringend, langdurig oogcontact; dat kan bedreigend zijn;
- Ga na of de situatie op school veilig is;
- Maak samen met de leerling een veiligheidsplan wanneer ruzies thuis hevig zijn; hoe de leerling zich dan het beste in veiligheid kan brengen, bijv. naar zijn/haar kamer gaan, naar burens of een vriend(in).

II Houding naar de betrokken leerling

- Luister rustig naar wat de leerling te zeggen heeft;
- Vraag wie hier nog meer van op de hoogte zijn en van wie de leerling steun krijgt; sommige leerlingen vinden het prettig als een vriend(in) bij het gesprek aanwezig is, vaak weet die al wat er aan de hand is en kan hij/zij tijdens het gesprek de leerling ondersteunen en eventueel aanvullingen en verduidelijkingen geven;
- Als de leerling u in vertrouwen neemt, beloof dan nooit absolute geheimhouding; leg uit dat u hem/haar niet kunt helpen als u het niet met anderen kunt bespreken; u kunt wel beloven geen stappen te zullen zetten zonder dat met hem/haar te bespreken;
- Steun de leerling in het feit dat hij/ zij zijn/haar geheim verteld heeft;
- Vertel dat de leerling niet de enige is die dit overkomt en dat hij/zij zelf geen schuld heeft aan de ontstane situatie; vaak maken ouders meerdere slachtoffers, wees daar alert op; probeer een zo duidelijk mogelijk beeld van de situatie te krijgen, zonder de leerling uit te horen;
- Zeg dat u wilt helpen; u hoeft niet onmiddellijk te weten wat er gebeuren moet; kom niet meteen met oplossingen.
- Wees duidelijk en consequent: bijvoorbeeld; 'je hoeft niets te vertellen wat je niet wilt';
- Versterk het zelfvertrouwen van de leerling door aandacht en vertrouwen te geven en te prijzen voor positief gedrag en werk;
- Bied de leerling mogelijkheden zich te blijven uiten: door te praten, te tekenen of te schrijven;
- De leerling kan buitensporig gedrag vertonen; wees daarop bedacht en stel ook grenzen; overleg met derden als u daaraan behoefte heeft.

III Vermijd of voorkom de volgende situaties

- Vermijd of voorkom panieksituaties rond de leerling;
- Vermijd een heftige schrikreactie van uw kant;

- Oefen geen dwang uit;
- Dring niet aan op een gedetailleerd verhaal;
- Verwacht geen direct vertrouwen van een slachtoffer;
- Raak de leerling niet onverwacht (van achteren) of onnodig aan;
- Vermijd irritatie bij uzelf (bijvoorbeeld als het kind onduidelijk of ambivalent is);
- Vraag nooit 'waarom': dat kan beschuldigend overkomen;
- Uit geen beschuldigingen aan het adres van de dader;
- Voorkom een te grote uitzonderingspositie voor de leerling.

IV Overige aandachtspunten

- Het contact van de leerkracht met de ouders zal zich voornamelijk blijven richten op het functioneren van de leerling op school;
- Wees zorgvuldig met de privacy van kind en ouders;
- Indien het kind van school verandert, geef dit dan door aan een van de JGZ-medewerkers, verbonden aan uw school;
- Spreek een volgend gesprek af met de leerling;
- Zorg ervoor dat u de leerling tijdig verwijst naar een hulpverleningsinstantie.
- Sommige leerlingen vinden het prettig om iets te lezen over hun situatie (Zie *Bijlage 5. Relevante websites en aanbevolen literatuur*).

Aandachtspunten voor een gesprek met ouders

- Voer alle en een gesprek met de ouders met instemming van de leerling;
- Spreek in de overleggroep af wie het gesprek gaat voeren;
- Bepaal van tevoren wat het doel is van het gesprek; vaak is uw zorg delen met de ouders de beste ingang; het woord kindermishandeling gebruikt u natuurlijk niet; in een gesprek met ouders brengt u alleen naar voren wat u hebt waargenomen, dus niet uw interpretaties;
- Een gesprek met de ouders kan vele gevolgen hebben, zo kan blijken dat de vermoedens onterecht waren; sommige ouders voelen zich al geholpen als u hun zorg deelt en u de problemen bespreekbaar maakt; aan de andere kant kunnen ouders het gesprek ook zien als bewijs van de loslippigheid van hun kind en van uw bemoeizucht en kan een gesprek averechts werken; een goede afweging van de mogelijke gevolgen van een gesprek is dan ook heel belangrijk;
- Als ouders zeggen ook bezorgd te zijn dan kunt u samen kijken welke ondersteuning ouders kunnen gebruiken; bij ouders die open staan voor verandering, kan de situatie veranderen door de ondersteuning die ze krijgen, u zult dat kunnen merken aan het gedrag en/ of schoolprestaties van de leerling; ziet u geen verbeteringen, merkt u dat ouders het contact uit de weg gaan of problemen die er duidelijk zijn ontkennen, dan kunt u dit beschouwen als een extra signaal;
- Ga ouders niet beschuldigen en probeer ook niet het 'bewijs' van mishandeling boven tafel te krijgen;
- Vertel geen dingen aan de ouders waarvan de leerling niet wil dat de ouders dat weten;
- Verdiep u bij ouders met andere culturele achtergronden of religie extra goed in de manier waarop u hen het beste kunt benaderen, vraag hierover eventueel advies bij het AMK of bij hulpverleners die uit de dezelfde cultuur als het betreffende gezin afkomstig zijn; het is belangrijk om een open houding aan te nemen en het kind als gezamenlijk doel te nemen, daarnaast is het van belang om in het beginstadium op relatief niveau te gaan zitten, dus eerst een vertrouwensrelatie op te bouwen, voordat u met de inhoud gaat beginnen; het is aan te raden een vertrouwde persoon (de mentor bijvoorbeeld) het gesprek te laten voeren;
- Probeer beide ouders bij het gesprek te betrekken; wanneer dit niet lukt, vanwege bijvoorbeeld man/vrouw-verhouding, ga dan verder in gesprek met de persoon waar wel communicatie mee mogelijk is; veel ouders zijn niet bekend met de

hulpverlening, bij doorverwijzing moet duidelijk gemaakt worden dat dit niet betekent dat de kinderen uit huis geplaatst worden.

- Bespreken met ouders hoe ze gaan reageren naar het kind als ze na het gesprek weer thuis komen.

Interne afspraken

Deelnemers overleggroep

Naam	Telefoonnummer

Naam contactpersoon overleggroep

Naam	Telefoonnummer

Naam vertrouwenspersoon

Naam	Telefoonnummer

Naam medewerker schoolbegeleidingsdienst verbonden aan de school

Naam	Telefoonnummer

Vindplaats sociale kaart

Vindplaats protocol

Relevante websites en aanbevolen literatuur

www.amk-nederland.nl

www.driestar-onderwijsadvies.nl

www.eleos.nl

www.mindguide.nl

www.sgj.nl

www.stichtingdevluchtheuvel.nl

www.chris.nl

www.bureaujeugd zorg.info

[www.wat kanikdoen.nl](http://www.watkanikdoen.nl)

www.stopkindermishandeling.nl

www.meldcode.nl

www.shginfo.nl, [www.steunpunt huiselijk geweld.nl](http://www.steunpunthuiselijkgeweld.nl)

www.kinderenindekou.nl

www.kindermishandeling.nl

www.kindermishandeling.info

www.nji.nl

[www.seksueelgeweld .nl](http://www.seksueelgeweld.nl)

www.huiselijkgeweld.nl

www.stophuiselijkgeweld.nl

www.bewareofloverboys.nl

www.lover-boy.nl

www.jeugdprostitutie.nu

Achtergrondinformatie

Baeten, P.

Meldcode kindermishandeling, richtlijnen voor het handelen van beroepskrachten.
Utrecht : Nederlands Instituut Zorg en Welzijn (NIZW), 2002 .

Baeten, P. en Willems, J.

De maat van kindermishandeling. Richtlijnen voor het handelen van beroepskrachten
Amsterdam: Uitgeverij SWP, 2004.
Uitwerking protocol kindermishandeling van AMK, met afspraken m.b.t. het aangeven van de ernst van de problematiek.

Bakker, H.

Voorzichtig met angst, over seksueel misbruik van kinderen.
Utrecht : NIZW Uitgeverij, 2000.

Dobson, J.

Goed voorbereid op de puberteit.
Kampen: Uitgeverij Kok, 2002.

Wolzak, A.

Kindermishandeling. Signaleren en handelen.
Utrecht: NIZW Uitgeverij, 2001.
Goed leesbaar boek met basisinformatie voor mensen die werken met kinderen.

Boeken voor kinderen en jongeren

Delfos, M.

Blijf van me af! Over seksueel misbruik bij jongens.
Bussum: Trude van Waarden Producties, 2001³.
Een therapeutisch voorleesverhaal voor kinderen van 6 - 12 jaar. Bedoeld voor jongens die te maken hebben met seksueel misbruik.

Delfos, M.

Blijf van me af! Over seksueel misbruik bij meisjes.
Bussum: Trude van Waarden Producties, 2007.
Een therapeutisch voorleesverhaal voor kinderen van 6 - 12 jaar. Bedoeld voor meisjes die te maken hebben met seksueel misbruik.

Delfos, M.

Dat nare gevoel: seksuele voorlichting over seksueel misbruik.
Bussum: Trude van Waarden Producties, 1999.
ISBN 90-755-6426-0.
Een boek met informatie over seksueel misbruik voor jongens en meisjes in de bovenbouw van de basisschool en aan het begin van de middelbare school.

Delfos, M.

Het is niet leuk! Over kinderen die andere kinderen seksueel misbruiken.
Bussum: Trude van Waarden Producties, 2001³.
Een therapeutisch voorleesverhaal voor kinderen van 6 - 12 jaar. Bedoeld voor kinderen die te maken hebben met seksueel misbruik.

Elias, B.

De meester is een schat
Amsterdam/Leuven: Infodok, 1991.
ISBN 90-6565-455-0

Bram wordt door zijn vader geslagen. Hij vertelt het tegen niemand. Als hij op een dag op school komt met een gezwollen oog wil de meester er het fijne van weten. Bram vertelt na lang aarzelen over de situatie thuis.
Vanaf 8 jaar.

Glansbeek, J.

Tante Pech en de pechvogeltjes

Amsterdam/Antwerpen: Piramide, 1994.

ISBN 90-254- 0741-2

Tante Pech is een oude, witte uil. Met haar vleugels en troostende woorden beschermt ze dieren die door hun ouders lelijk behandeld zijn. Het is een symbolisch verhaal over wat je na mishandeling kunt doen.

Vanaf 8 jaar.

Slee, C.

Moederkruid

Uitgeverij Prometheus Groep, Amsterdam, 2001

ISBN: 9044600087

Een meisje en haar zusje groeien op in beklemmende omgeving. Moeder is ziekelijk en heeft nauwelijks aandacht voor haar kinderen, de zaak van vader balanceert constant op de rand van faillissement. Rond de relatie van het zusje en de vader hangt een waas van geheimzinnigheid. Een aangrijpende mix van psychische verwaarlozing en seksueel misbruik.

Slee, C.

Razend

Uitgeverij: Van Holkema & Warendorf, 2000

ISBN: 9026993390

Sven kan bij zijn vader nooit iets goed doen. Om kleine dingen wordt hij in elkaar geslagen en zijn moeder laat het gewoon gebeuren. Wanneer ook op school alles mis dreigt te lopen is voor hem de maat vol. Hij besluit van huis weg te lopen.

Vries, A. de

Blauwe plekken

Rotterdam: Lemniscaat, 2006.

ISBN 9789060698310

Judith wordt regelmatig door haar moeder geslagen. Het lukt haar niet zich te verzetten tot ze kennis maakt met een gezin waar ze ziet hoe het er ook aan toe kan gaan, vrolijk en vol warm te.

Vanaf 12 jaar .

Driestar *onderwijsadvies*

TALENT IN ONTWIKKELING